

Zo geef je met ambities sturing aan je onderwijs

Schoolambities: waarom zijn ze zo belangrijk?

Scholen werken steeds meer opbrengstgericht met het cyclische 4D-model: data, duiden, doelen, doen (OGW4D). Deze denk- en werkwijze is toepasbaar in elke onderwijskundige setting. OGW4D is geschikt voor basisvakken als begrijpend lezen en rekenen, maar ook voor leergebiedoverstijgende vakken als sociaal gedrag, leren leren en toekomstgerichte vaardigheden. Welke resultaten wil je bereiken met je leerlingen? Dat is je schoolambitie. Ambities kunnen per school verschillen, maar zijn altijd de basis van het onderwijsaanbod. Bij opbrengstgericht werken staan de ambities van de school centraal. Hoe kun je sturen met deze ambities?

Sturen met ambities

Ambities formuleer je op drie standaarden. Deze standaarden geven sturing aan drie aanpakken:

- gevorderd
- basis
- intensief

We weten inmiddels dat versnippering van het aanbod niet leidt tot betere resultaten. Daarom combineren we het aanbod voor de zeer intensieve leerlingen (leerlingen met een eigen leerlijn) zoveel mogelijk met de intensieve aanpak.

Hoe stel je een ambitie vast?

Om een ambitie vast te stellen begin je aan het einde. Wat moet en wil je bereikt hebben met je leerlingen bij het verlaten van de school? En met welk percentage neem je genoeg? Bedenk hierbij dat de ambitie moet passen bij de populatie leerlingen.

Je maakt de ambities met behulp van het onderwijsresultatenmodel. Hierin zijn de referentieniveaus die horen bij de schoolweging opgenomen. De ambities voor de cognitieve vakken ligt minimaal op de landelijk gemiddelde niveaus van de referentieniveaus, die horen bij de schoolweging. Hier wordt nog een ambitie op het hoogste niveau aan toegevoegd (uitstroom VWO en HAVO/VWO) binnen de ambitie voor 2F/1S. Deze ambitie bepaalt het aanbod in de basisaanpak.

Tussendoelen formuleren

Als je de ambities uitdrukt in een functioneringsniveau, dan kun je dit terugvertalen naar inhoudelijke tussendoelen per jaar. In de praktijk blijkt dat het houvast geeft om een ambitie rechtstreeks te vertalen naar inhoudelijke tussendoelen. Voor de betere leerlingen is er de verdiepte aanpak. Hierin staat wat je voor deze leerlingen anders doet. Voor leerlingen die juist onder de ambitie presteren, bepaal je welke inspanningen er extra worden geleverd. Dit leg je vast in de intensieve aanpak.

Ambitie formuleren: een stappenplan

Het 4D-model helpt je bij het formuleren van de schoolambitie. Hiervoor neem je de volgende stappen.

Data	Data verzamelen: genormeerde toetsgegevens over vakken, gegevens over sociaal gedrag, methodegebonden toetsen, leerlijn gegevens, observaties en gesprekken met kinderen en ouders.
Duiden	Data vergelijken met de ambitie bestaande uit drie standaarden. Bedenk je wat je wil bereiken? Stel dan deze kwaliteit als standaard. Bereik je niet het gewenste resultaat, analyseer dan de onderwijskenmerken. Dit zijn factoren waar een leerkracht invloed op uit kunnen uitoefenen: <ul style="list-style-type: none"> • leertijd • leerstofaanbod • leerstofdoelen • didactisch handelen • pedagogisch handelen • klassenmanagement
Doelen	Leerlingen toewijzen aan de aanpakken basis, verdiept of intensief. Formuleren van doelen op de onderwijskenmerken waardoor een leerkracht zijn aanpak voor de volgende periode optimaliseert.
Doen	Uitvoeren van de expliciet beschreven onderwijskenmerken in de verschillende aanpakken (leertijd, leerstofaanbod, leerstofdoelen, klassenmanagement, didactisch- en pedagogisch handelen).

Vergelijk resultaten met de ambitie

Binnen het 4D-model wijs je leerlingen toe aan nauwkeurig samengestelde aanpakken, op basis van toetsresultaten. Welke toewijzingscriteria hanteer je om de ambitie te halen? Het is belangrijk dat dit voorafgaand aan een periode voor alle leerkrachten duidelijk is.

Verantwoorde keuzes

Dit betekent dat gegevens van leerlingen steeds vergeleken worden met de ambitie. Een leerling kan namelijk heel goed presteren in vergelijking met de rest van de groep, maar heel gemiddeld presteren vergeleken met de schoolambitie. Aan de andere kant: een leerling kan heel matig presteren in vergelijking met de ambitie, maar wel heel veel individuele groei laten zien. Met de toewijzingscriteria hanteert een leerkracht een denk- en werkwijze om verantwoorde keuzes te maken bij sturen op resultaten en het inrichten van zijn onderwijs.

De wetmatigheid die door Posthumus in 1940 is beschreven, (*Posthumus (1940), Middelbaar onderwijs en schifting, Amsterdam: De Gids, pagina 24-42*) benadrukt dat een leerkracht 'onbewust' zijn handelen afstemt op de middenmoot van de groep. Juist het vergelijken van toetsresultaten met de ambitie maakt de leerkracht bewust van een eventuele spreiding binnen de didactische middenmoot van de groep. Hij kan daar vervolgens op anticiperen.

Bewustwording

Het spreidingsgetal bij de schoolweging van een school geeft ook aan of er een grote spreiding is binnen een school. Als dat zo is betekent dit iets voor de manier van lesgeven, maar niet voor het aanbod. In een groep is er inderdaad altijd een middenmoot. Dat betekent niet dat deze leerlingen dezelfde onderwijsbehoeften en leersnelheid hebben. En de middenmoot van de groep kan afwijken van de middenmoot van de school en de ambitie van de basisgroep. Een vergelijking met de ambitie is, in het kader van passend onderwijs, een goede manier om het onderwijs te bieden waar een kind recht op heeft. Veel leerkrachten in het primair onderwijs, speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs geven aan dat ze door de bewustwording van de verdeling van hun leerlingen over de verschillende aanpakken, het onderwijs praktisch kunnen organiseren en uitvoeren.

Haal meer uit de leerlingen met 4D

Binnen het 4D-model werkt iedere leerkracht in de regel dus met de drie aanpakken: verdiept, basis en intensief. De verdeling van leerlingen kan verschillen per vakgebied of aanbod voor gedrag/sociaal-emotionele ontwikkeling. Het verschil tussen de data en de ambitie bepaalt in welke aanpak een kind werkt.

Voorbeeld 1

Bij school met een schoolweging van 23,4 hoort een landelijk gemiddelde voor 1F van 97,4% en voor 2F/1S van 69,5 %. De school geeft aan nooit een uitstroom te hebben naar praktijkonderwijs en stelt de ambitie voor 1F daarom op 100%. Voor 2F/1S ronden ze hun ambitie af op 70%. Dit komt overeen met hun uitstroom van 70% naar minimaal VMBO-T. Binnen deze ambitie voor 2F/1S formuleren ze een ambitie voor hun verdiepte groep op 30%. Dit komt overeen met hun uitstroom naar VWO en VWO/HAVO.

Gevorderde aanpak	30%
Basisaanpak	70% (dus 40% in de basisaanpak)
Verdiepte aanpak	100% (dus 30% in de intensieve aanpak)

In dit voorbeeld presteert de school op het landelijk gemiddelde behorende bij hun schoolweging.

Voorbeeld 2

Bij een school met een schoolweging 39,9 (spreidingsgetal 8,1) hoort een landelijk gemiddelde voor 1F van 91,2% en voor 2F/1S een landelijk gemiddelde van 45,8%. De school heeft een uitstroom van 5% gemiddeld naar uitstroom praktijkonderwijs. En stelt de ambitie voor 1F daarom op 95%. Voor 2F/1S ronden ze hun ambitie af op 50%. Ze halen net geen uitstroom van 50% op minimaal VMBO-T maar willen hier wel graag naar toe werken. Binnen de ambitie voor 2F/1S formuleren ze ambitie van 20% uitstroom naar VWO, VWO/HAVO. Ze halen dit nu nog niet maar willen hier in drie jaar naar toe werken.

Gevorderde aanpak	20% 2F/1S
Basisaanpak	50% (dus 30% in de basisaanpak) 2F/1S
Verdiepte aanpak	95% (dus 45% in de intensieve aanpak) 1F
Zeer intensieve aanpak	100% (dus 5% in de zeer intensieve aanpak) < 1F

Wat betekent dit?

- In bovenstaand schema zie je dat er een grote spreiding is binnen de school. De leerkracht analyseert leerlinggegevens door te duiden welk onderwijskenmerk nog verbeterd kan worden. Voor deze leerkracht is het essentieel om de beschrijvingen op de verschillende onderwijskenmerken (leerstofaanbod, leertijd, leerstofdoelen, klassenmanagement, didactisch- en pedagogisch handelen) in de verschillende aanpakken heel precies uit te voeren. Hij moet zich niet laten verleiden het aanbod aan te passen aan de zwakkere leerlingen. In dit voorbeeld is dat de helft van de groep leerlingen. In de praktijk zien we dat een groep hierdoor juist steeds zwakker wordt en leerlingen minder goed gaan presteren.
- Verder is het belangrijk dat deze leerkracht extra leertijd organiseert op zijn rooster, waarin leerlingen uit de (zeer) intensieve aanpak meer verwerkingstijd krijgen en leerlingen uit de basis- en verdiepte aanpak een verdieping of verbreding krijgen aangeboden.
- Daarnaast zorgt de leerkracht ervoor dat deze verdiepte leerlingen in ieder geval twee keer per week als eerste verlengde instructie krijgen. De leerkracht doet dus iets extra's voor de leerlingen uit de intensieve aanpak om hen de doelen te laten halen van de basisaanpak.

Recht doen aan verschillen

Het mag duidelijk zijn dat de leerlingen uit voorbeeld 2 verschillende behoeften hebben. De leerlingen uit de intensieve aanpak hebben behoefte aan iets extra of meer. Bijvoorbeeld meer verwerkingstijd, denktijd, begeleid inoefenen, enkelvoudige strategieën, lager handelingsniveau et cetera).

De leerlingen uit de gevorderde aanpak hebben behoefte aan iets anders. Bijvoorbeeld cognitieve autonomie, autodidactisch leren, minder verwerkingstijd of verkorte instructie. Wat gebeurt er als de leerkracht in dit voorbeeld zijn onderwijsaanbod afstemt op de middenmoot? Dan zal hij óf een hele grote groep te weinig uitdagen óf over de hoofden van een hele groep leerlingen heen praten. Leerlingen ervaren dit aanbod als te makkelijk of juist te moeilijk, met als gevolg dat ze afhaken en iets anders gaan doen. Leerkrachten geven aan dat dit vaak leidt tot ongewenst gedrag van leerlingen.

Het basisaanbod in zorgvuldig samengestelde aanpakken zorgt ervoor dat er voor elke leerling een passend onderwijsaanbod is. Zeker als je ervoor zorgt dat de instructie niet langer is dan strikt noodzakelijk. Zo doe je recht aan verschillen, op een goed te organiseren manier. En dat is essentieel voor iedere leerling.

Meer informatie

Wil je hierover van gedachten wisselen? Dat kan. Neem contact op met Wilma Peulen: w.peulen@cedgroep.nl, tel. 06 51845202.